

наявність значного досвіду, у 1898 р. вчений був призначений членом Сенату – вищого державного органу Російської імперії. Таким чином, М.М. Гернет зробив помітний внесок у дослідження юридико-біографічного напрямку та дав можливість ознайомитися з особливостями творчого шляху, наукової та організаційної діяльності видатних дореволюційних юристів.

Łukasz Kołtuniak

PhD Candidate Jagiellonian University

Palacky University in Olomouc

III year

LIBERALNY KONSTITUCJONALIZM A LEWICOWA I PRAWICOWA KRYTYKA «LIBERALNEGO RZĄDU SĘDZIÓW»

Tak zwana rewolucja godności na Ukrainie podyktowana była dążeniem ukraińskiego społeczeństwa do realizacji szeroko pojętych wartości liberalnych i demokratycznych. Naród ukraiński walczył o ideały demokratyczne oraz państwo prawa. Jednak Euromaidan zbiegł się w czasie z głębokim kryzysem liberalnej demokracji w państwach Zachodu. W swoim referacie chciałbym pokazać jak z jednej strony liberalna filozofia polityki z drugiej liberalna koncepcja państwa prawa są podważane przez siły polityczne zarówno lewicy jak i prawicy. Nie ulega bowiem wątpliwości iż kryzys idei liberalnej demokracji widoczny jest zarówno na płaszczyźnie filozofii polityki jak i filozofii prawa. Poparcie dla tak zwanej nieliberalnej demokracji wiąże się np. często z nawiązywaniem do idei nieliberalnego filozofa prawa Carla Schmitda. Tendencje kontestacyjne narastają także na lewicy. Zwolennicy prądu zwanego Critical Legal Studies również kwestionują liberalny konsensus. Zdaniem krytyków lewicowych prawo nie jest narzędziem szybkiej zmiany społecznej, modernizacji społecznej i kulturowej. Prawicowa krytyka oparta jest na zarzucie odwrotnym. Liberalny konstytucjonalizm ma konserwować «dominującą ideologię» liberalno-lewicową, która depcze tradycyjny porządek.

Tak czy inaczej załamuje się pewien konsensus zbudowany po drugiej wojnie światowej. Przed wojną dominował zdecydowanie pozytywizm prawny. Był to okres gdy nie dostrzegano jeszcze sprzeczności między nakazową teorią prawa Johna Austina (podstawą ówczesnej filozofii) a zasadami demokratycznymi. Pozytywizm w wersji austinowskiej przedkładał «pewność» prawa ponad «sprawiedliwość».

Podstawy powojennej filozofii prawa stworzył niemiecki filozof Gustaw Radbruch, który odmówił prawu łamiącemu minimum zasady państwa prawa statusu prawa. Powojenny okres dobrobytu i demokracji przyniósł Europie Zachodniej wygraną w starciu z komunizmem. Komunistyczna filozofia prawa mimo iż coraz dalsza od «myśli» Wyszyńskiego oparta była na założeniu iż «lud» jest suwerenem.

W latach 90-tych demokracja liberalna przyjmowana była jako «pewnik» i była uważana za bez alternatywną. Tymczasem kryzys gospodarczy 2008 roku przyniósł radykalny wzrost kontestacji dominującego paradygmatu. Na płaszczyźnie filozofii polityki objawia się to przekonaniem o «wyjałowieniu»

liberalnego dyskursu. Współczesny liberalizm wyrosły z doświadczenia zwycięstwa nad oboma totalitaryzmami sam bywa oskarżany o totalitarne tendencje i próby tłumienia innych poglądów poprzez tak zwaną «poprawność polityczną». Krytycy liberalizmu zarzucają mu często iż do absurdu doprowadził swój strach przed nowym faszyzmem i nową wojną. . Przeciwnicy liberalizmu zarzucają mu iż każdy kto «myśli inaczej» oskarżany jest o faszyzm i dążenie do wywołania wojny. Ta polityczna krytyka w prostej linii przenosi się na płaszczyznę filozofii prawa. Liberalna filozofia prawa oskarżana jest o doprowadzenie do absurdu zasad separacji i hamowania się władzy. Pokażemy teraz prawicową i lewicową krytykę liberalnej filozofii prawa. Za podstawę wybraliśmy koncepcje nieliberalnej demokracji oraz Critical Legal Studies. Jak dalej zobaczymy mimo zasadniczych, podstawowych wręcz różnic światopoglądowych między zwolennikami obu koncepcji pewne elementy krytyki liberalnego porządku prawnego są u zwolenników obu tych koncepcji wspólne.

Pojęcia nieliberalnej demokracji jako pierwszy użył w latach 90-tych amerykański politolog Fareed Zakaria. Koncepcja ta rozpatrywana przede wszystkim przez politologów posiada także wymiar prawny. Zdaniem Zakarii fukyamowski optymizm zakładający triumf liberalnej demokracji i koniec historii okazał się przedwczesny. Tymczasem demokratyczny system okazuje się często fasadą za którą skrywa się konsolidacja władzy. Tak dzieje się praktycznie we wszystkich państwach gdzie optymistycznie zakładano zwycięstwo «trzeciej fali demokracji» poza «starymi» demokracjami Europy Zachodniej oraz Ameryki Północnej a także państwami Europy Środkowej gdzie według amerykańskiego politologa demokracja zakończyła się sukcesem. W państwach tych odbywają się co prawda wolne wybory ale między wyborami działa zasada «zwycięzca bierze wszystko». Rządy te nie respektują podstawowych demokratycznych mechanizmów podziału władzy oraz «check and balance». Zdaniem Zakarii w przyszłości narastać będzie podział między «nieliberalnymi» państwami «trzeciej fali demokracji» a tradycyjnymi demokracjami. pełni własnej polityki przez 4 lata, może realizować ambitne programy społeczne.

Do nieliberalnej demokracji odwołuje się także polski konserwatywny rząd Prawa i Sprawiedliwości. W grudniu 2015 w czasie kryzysu wokół Trybunału Konstytucyjnego prawicowy poseł Kornel Morawiecki powiedział «prawo jest rzeczą ważną ale nie może mieć pierwszeństwa ponad wolą narodu». Wielu czołowych polityków PIS wprost odwołuje się do bardzo kontrowersyjnego niemieckiego filozofa prawa Carla Schmitda.

Polski i węgierski rząd łączy postrzeganie systemu barier instytucjonalnych tak charakterystycznych dla demokracji liberalnej jako przeszkody na drodze do realizacji celów społecznych. Posłowie PIS wprost twierdzili iż głównym celem ustaw paraliżujących Trybunał Konstytucyjny było zapewnienie możliwości realizacji programów socjalnych proponowanych w programie tej partii. Jak jednak dalej zobaczymy podobna krytyka liberalnego porządku prawnego płynie także z lewej strony np. ze strony wspomnianej już filozofii Critical Legal Studies.

Podobnie jak zwolennicy nieliberalnej demokracji sympatycy Critical Legal Studies widzą w liberalnym modelu państwa prawa czynnik uniemożliwiający prowadzenie ambitnej polityki. Wielu myślicieli z kręgu CLS deklaruje sympatie do filozofii Carla Schmitda. Autor Nauki o Państwie, postrzegał polityczność jako konflikt i przez tak zwanych mainstreamowych filozofów uważany jest za prekursora faszyzmu. Tymczasem Schmidt fascynuje współczesnych filozofów prawicowych właśnie jako filozof będący remedium na tak zwaną postpolitykę.

Zwolennicy Critical Legal Studies inaczej jednak definiują cele prawodawstwa, które miałyby zerwać z liberalnym dogmatem. Dla zwolenników Critical Legal Studies prawo ma być narzędziem przyspieszonej zmiany społecznej.

Czy jednak to właśnie liberalny model państwa prawa jest źródłem współczesnego kryzysu polityczności oraz demokracji jako takiej? Dziś nawet filozofowie polityki ze szkoły Friedricha Hayeka jak np. John Gray wskazują na kryzys «fukyamowskiego» optymizmu oraz wyjałowienie i kryzys liberalnego dyskursu. Ciężko znaleźć filozofa polityki, który nie dostrzeżałby globalnego kryzysu liberalizmu i jego problemów nie tylko z populizmem ale też własną hermetycznością i oderwaniem od realiów społecznych. Jednak pojawia się pytanie czy to sędziowie i Trybunały Konstytucyjne są winni kryzysu liberalizmu?. Analiza spraw rozpatrywanych przez Sądy konstytucyjne większości krajów europejskich pokazuje iż rzadko Trybunały te ingerowały w konkretne polityczne decyzje, hamowały np. pomysły polityki społecznej danego rządu, ograniczając się do roli strażników pewnego instytucjonalnego «savoir vivre», czyli ochrony mechanizmów check and balance. Być może zatem współcześni filozofowie polityki szukając źródeł kryzysu demokracji i kryzysu polityczności znaleźli sobie zastępczego wroga w postaci prawników.

BIBLIOGRAFIA:

1. Polanowska-Sygułska Beata, *John Gray i krytyka liberalnego legalizmu*, Księgarnia Akademicka, Kraków, 2017.
2. Radbruch Gustaw, *Filozofia prawa*, Wydawnictwo PWN, Warszawa, 1929.
3. Zakaria Fareed, *The rise of illiberal democracy*, Retrieved from http://www.closer2oxford.ro/uploads/2012/06/12/The_Rise_of_Illiberal_Democrac_y.gflruw.pdf

УДК 340.111.5:061.2(477)

Кравчук В. М.

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права
Тернопільський національний економічний університет*

ЛЕГАЛЬНІ ТА ЛЕГАЛІЗОВАНІ ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ: ДОЦІЛЬНІСТЬ КЛАСИФІКАЦІЇ

Громадянське суспільство, що сьогодні активно розвивається в Україні, передбачає встановлення та поглиблення елементарних соціальних зв'язків між індивідами, що знаходять свій вияв у функціонуванні різноманітних громадських об'єднань, й зокрема громадських організацій. Діяльність і розвиток таких організацій має важливе значення, адже вони є однією з найефективніших артерій взаємодії держави і суспільства, які дозволяють досягти такої бажаної рівноваги між ними.

Дослідження різних критеріїв класифікації, різних типологій і видів громадських організацій дає можливість провести більш ґрунтовну